Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 25.05.1995, sp. zn. 7 Cdo 56/94, ECLI:CZ:VSPH:1995:7.CDO.56.1994.1

Číslo: 39/1996

Právní věta: Nárok, který vyplývá ze zákona č. 173/1990 Sb. (ve znění zákona č. 247/1991 Sb.) a jehož podmínky a způsob uspokojení upravuje zákon č. 232/1991 Sb. (ve znění zákona č. 312/1991 Sb.), lze uplatnit buď žalobou, jíž se žalobce domáhá uložení prohlášení vůle (dohody o navrácení věci do vlastnictví žalobce), nebo žalobou o vydání věci. Obě takové žaloby jsou různými, ale přitom adekvátními způsoby uplatnění jednoho a téhož nároku (tj. nároku na navrácení majetkových práv).

Soud: Vrchní soud v Praze

Datum rozhodnutí: 25.05.1995

Spisová značka: 7 Cdo 56/94

Číslo rozhodnutí: 39

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Návrh na zahájení řízení, Restituce, Řízení před soudem, Žaloba, Zmírnění následků majetkových křivd

Předpisy: 232/1991 Sb. § 2
§ 3 odst. 1
§ 3 odst. 2 173/1990 Sb. 71/1952 Sb. 187/1949 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 39/1996 Sb. rozh.

Nárok, který vyplývá ze zákona č. 173/1990 Sb. (ve znění zákona č. 247/1991 Sb.) a jehož podmínky a způsob uspokojení upravuje zákon č. 232/1991 Sb. (ve znění zákona č. 312/1991 Sb.), lze uplatnit buď žalobou, jíž se žalobce domáhá uložení prohlášení vůle (dohody o navrácení věci do vlastnictví žalobce), nebo žalobou o vydání věci. Obě takové žaloby jsou různými, ale přitom adekvátními způsoby uplatnění jednoho a téhož nároku (tj. nároku na navrácení majetkových práv).

(Rozsudek Vrchního soudu v Praze z 25. 5. 1995, 7 Cdo 56/94)

Žalující Česká obec sokolská se domáhala, aby žalovanému sportovnímu klubu nebo žalovanému Českému svazu tělesné výchovy byla uložena povinnost uzavřít dohodu o navrácení majetkových práv k nemovitostem označeným v žalobě a tyto nemovitosti jí vydat. Tvrdila, že nemovitosti patřily k

31. 3. 1948 Tělocvičné jednotě Sokol S. a jí byly odňaty zákony č. 187/1949 Sb., č. 71/1952 Sb. a č. 68/1956 Sb. Zmíněná jednota se neobnovila, a proto výzvu k navrácení majetkových práv podala žalobkyně. Jelikož nedošlo k dohodě, obrátila se s restitučním nárokem na soud.

Okresní soud v Olomouci žalobu proti oběma žalovaným zamítl jednak z důvodu, že výzva byla podána pozdě, a též na základě svého názoru, že žalobkyně není oprávněnou organizací ve smyslu ustanovení zákonů č. 173/1990 Sb. a č. 232/1991 Sb.

Odvoláním žalobkyně byl rozsudek soudu prvního stupně napaden odvoláním pouze ve výroku o zamítnutí žaloby směřující proti Sportovnímu klubu S. a proti závislému výroku o nákladech řízení. Odvolací soud poskytl odvolatelce poučení podle § 5 a § 161 odst. 3 o. s. ř. o náležitostech žaloby sledující rozhodnutí, které má nahradit prohlášení vůle. V rámci poučení vyslovil názor, že rozsudkem nahrazujícím prohlášení vůle nedochází k uzavření dohody a že splnění povinnosti uzavřít dohodu se vynucuje pokutami. Žalobkyně, vedena poučením odvolacího soudu, změnila v průběhu odvolacího řízení žalobu tak, že se na žalovaném domáhá pouze vydání označených nemovitostí.

Krajský soud v Ostravě potom změnu žaloby připustil a rozhodl, že rozsudek soudu prvního stupně se v napadené části mění tak, že žaloba, aby žalovaný byl povinen vydat žalobci nemovitosti, se zamítá. Vycházel z právního názoru, že restituční nárok na navrácení majetkových práv dobrovolných organizací nelze uplatnit žalobou o vydání věci, která přichází v úvahu jen za podmínek uvedených v ustanovení § 126 o. z., ale jen žalobou na uzavření dohody o navrácení majetkových práv. Pro zásadní význam právní stránky rozhodnutí připustil odvolací soud dovolání.

V dovolání žalobkyně vytýkala, že rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Tím, že odvolací soud připustil změnu žaloby, vytvořil již předem předpoklad k uplatnění svého právního názoru. Další dovolatelčiny námitky směřují k otázkám, jimiž se, veden svým právním názorem, odvolací soud nezabýval, tedy k právnímu posouzení věci soudem prvního stupně. Ani s tímto rozsudkem dovolatelka nesouhlasí a navrhla, aby spolu s rozsudkem odvolacího soudu byl zrušen a aby věc byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Vrchní soud v Praze svým rozsudkem zrušil rozhodnutí soudu odvolacího a věc mu vrátil k dalšímu řízení a k novému rozhodnutí.

Z odůvodnění:

Dovolání bylo podáno včas, účastníkem k tomu oprávněným (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), a splňuje i další zákonem stanovené náležitosti (§ 241 odst. 1 o. s. ř.). Na základě výroku odvolacího soudu je přípustné podle ustanovení § 238 odst. 2

písm. a) o. s. ř. (nejde totiž o změnu rozsudku soudu prvního stupně ve smyslu ustanovení § 238 odst. 1 o. s. ř.), opírá se o důvod podle ustanovení § 241 odst. 2 písm. d) o. s. ř. a svým obsahem míří k právní stránce, kterou odvolací soud označil za právně významnou a pro kterou připustil dovolání. Z hlediska takto vymezené právní otázky dovolací soud přezkoumal napadené rozhodnutí podle ustanovení § 242 odst. 1 o. s. ř. a shledal, že dovolání je důvodné.

Zákon č. 173/1990 Sb. (ve znění zákona č. 232/1991 Sb.) sleduje nápravu křivd, k nimž došlo na základě právních předpisů přijatých v období po roce 1948. Původním vlastníkům (znovu vzniklým dobrovolným organizacím) se navracejí majetková práva, která jim byla odňata zákony č. 187/1949 Sb., č. 71/1952 Sb. a č. 68/1956 Sb. Podmínky a způsob navrácení majetkových práv upravuje zákon č. 232/1991 Sb. (ve znění zákona č. 312/1991 Sb.). Z jeho ustanovení vyplývá, že k obnově vlastnických práv znovu vzniklých dobrovolných organizací nedochází ze zákona; nárok na navrácení majetkových práv uplatní oprávněná organizace písemnou výzvou u organizace povinné (§ 2 odst. 1),

která za podmínek tam uvedených s ní uzavře dohodu o navrácení majetkových práv (§ 3 odst. 1). Odmítla-li povinná organizace uzavřít dohodu, mohla oprávněná organizace uplatnit své nároky u orgánů bývalé hospodářské arbitráže (§ 3 odst. 2 citovaného zákona). Ve smyslu čl. III bod 9. zákona č. 519/1991 Sb. rozhodují o těchto nárocích po 1. 1. 1992 soudy.

Na rozdíl od dalších restitučních a rehabilitačních zákonů (např. zákona č. 87/1991 Sb.) zákony obnovující majetková práva dobrovolných organizací neužívají pojem vydání věci; nárok, který z nich vyplývá, označují za nárok na navrácení majetkových práv. Přitom výslovně nestanoví konkrétní prostředek ochrany takto vymezeného nároku, nedojde-li mezi oprávněnou a povinnou organizací k dohodě o něm.

Jestliže nárok na navrácení majetkových práv se podle ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 232/1991 Sb. (ve znění zákona č. 312/1991 Sb.) uspokojuje dohodou, pak nemůže být pochyb o tom, že není-li dobrovolně splněn, oprávněná organizace se může domáhat u soudu, aby potřebný projev vůle povinné organizace byl nahrazen rozsudkem ukládajícím prohlášení vůle. Rozsudek ukládající prohlášení vůle se nevykonává žádným ze způsobů výkonu rozhodnutí, tedy ani pokutami podle ustanovení § 351 o. s. ř., poněvadž nahrazuje toto prohlášení (§ 161 odst. 3 o. s. ř.). Týká-li se nemovitosti, je podkladem pro záznam do katastru nemovitostí (§ 7 odst. 1 zákona č. 265/1992 Sb.).

Nárok na navrácení majetkových práv představuje především nárok na navrácení věci (věcí) do vlastnictví původního vlastníka, případně znovu vzniklé dobrovolné organizace, neboť vlastnictví se tu neobnovuje přímo zákonem. Pojem „navrácení“ je v daných souvislostech významově shodný s pojmem „vydání“. Oba znamenají obnovu předešlého stavu, povinnost věci se vzdát a vrátit ji původnímu vlastníkovi, popřípadě těm, kteří jsou oprávněnými místo něho. Proto jsou použitelné závěry ohledně způsobu uplatňování restitučních nároků podle zákona č. 403/1990 Sb. a zákona č. 87/1991 Sb., které se již prosadily v praxi soudů, totiž že nároky na vydání věci jimi upravené je možno uplatnit i žalobou o vydání věci. V takových případech žaloba o vydání věci, která je jinak typickým prostředkem k ochraně již existujícího vlastnického práva, plní funkci jinou; slouží k uskutečnění zvláštních restitučních nároků. Upravují-li zákony o restituci majetku dobrovolných organizací nárok obsahově shodný (i když jej definují jako nárok na navrácení majetkových práv a nevymezují jej jako nárok na vydání věci), je i tady žaloba o vydání věci způsobem uplatnění nároku, který odpovídá jak ustanovením vlastního restitučního zákona, tj. zákona č. 173/1990 Sb. ve znění zákona č. 247/1991 Sb., tak i ustanovením zákona o podmínkách a způsobu navrácení majetkových práv, tj. zákona č. 232/1991 Sb. (ve znění zákona č. 312/1991 Sb.). Rozsudek ukládající vydání nemovitosti je stejně jako rozsudek ukládající prohlášení vůle podkladem pro záznam do katastru nemovitostí (§ 7 odst. 1 zákona č. 265/1992 Sb.).

Lze shrnout, že restituční nárok, který vyplývá ze zákona č. 173/1990 Sb. (ve znění zákona č. 247/1991 Sb.) a jehož podmínky a způsob uspokojení upravuje zákon č. 232/1991 Sb. (ve znění zákona č. 312/1991 Sb.), je možné uplatnit buď žalobou, jíž se žalobce domáhá uložení prohlášení vůle (dohody o navrácení věci do vlastnictví žalobce), nebo žalobou o vydání věci. Obě žaloby jsou jen různými a přitom adekvátními způsoby uplatnění jednoho a téhož nároku, tj. nároku na navrácení majetkových práv.

V dané věci odvolací soud, vycházel-li z právního názoru, že žalobkyně se k uspokojení tvrzeného restitučního nároku nemůže domáhat vydání nemovitostí, není-li jejich vlastníkem, rozhodl věcně nesprávně. Dovolací soud proto napadený rozsudek zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1 a 2 o. s. ř.). Právní názor, vyslovený v rozsudku o dovolání, je závazný (§ 243d o. s. ř.).

Dalšími námitkami dovolatelky, jež se vztahují k existenci tvrzeného nároku, se dovolací soud nemohl zabývat, poněvadž se jimi nezabýval ani soud odvolací a vymykají se právní otázce, pro kterou bylo dovolání připuštěno.